

Projekt *Když krajina promluví*

Zápisy realizovaných vyučovacích hodin

V rámci školního projektu *Když krajina promluví* se uskutečnilo celkem 12 vyučovacích hodin, přičemž první se odehrála před oficiálním zahájením projektu v květnu 2020. Projektové dny pak probíhaly od září 2019 do března 2020. Za výuku, která nemůže být realizována kvůli současnému uzavření školy, mají žáci plnit domácí úkoly (jedná se o badatelský úkol a závěrečný didaktický test, které zpracovávají a zasílají elektronicky).

Návštěva Buquoyské hrobky

Zkušební (motivační) program před zahájením semináře Poznej svůj region, 31. května 2019

Ještě v přípravách projektu jsme se rozhodli uspořádat motivační hodinu pro budoucí žáky semináře *Poznej svůj region* v Buquoyské hrobce. S Jitkou Šáchovou, která v hrobce pravidelně provází návštěvníky, jsme se domluvili na zpřístupnění památky, požádali jsme ji o výklad k historii hrobky, okolnostem příchodu a odchodu Buquoyů do Nových Hradů, pochovaným osobnostem v hrobce a rovněž o spolupráci při realizaci našeho programu se školáky. Chlapci a dívky dostali s přibližně čtrnáctidenním předstihem zadání úkolu připravit si vlastní krátké vyprávění o vybraných Buquoyích, jejichž životní příběhy se odehrály v Nových Hradech. Úkol zpracovali ve skupinách v hodinách dějepisu. Zvolený zástupce školních skupin nám pak příběh při programu připomněl a ostatním sdělil, za co by skupina dala konkrétní osobnosti „palec nahoru“, tedy v čem spatřuje přínos konkrétního Buquoye pro novohradskou krajinu a minulé i současné obyvatele Novohradska – tento úkol se snažili zpracovat i výtvarně. Svá díla včetně portrétů významných osobností žáci přinesli s sebou. Při programu jsme si připomněli, že ostatky dalších rodinných příslušníků jsou uloženy v hrobce v novohradském kostele sv. Petra a Pavla, kterou nechala zbudovat Marie Magdalena Buquoyová.

Výprava žáků do rodinné hrobky Buquoyů, ke které vede cesta přes novohradský hřbitov.

Žákyně vypráví příběh vybraného Buquoye.

Carl Bonaventura hrabě Longueval-Buquoy, jeden z pochovaných členů rodiny v Buquoyové hrobce na hřbitově. Kresba žákyně základní školy v Nových Hradech.

Školáci se dívají na erb Buquoyů nesený párem gryfů s rodovým heslem „DIEU ET MON ROI“ (Bůh a můj král).

Jitka Šachová vyprávěla žákům poutavý příběh o mozaice Nanebevzetí Panny Marie z dílny Maxe Švabinského, po němž následovala diskuze nad památkovými hodnotami hrobky. Celou dobu se snažila žáky aktivizovat otázkami a přimět je k úvahám a diskuzím.

Program v hrobce natáčel kameraman Martin Hes, se kterým jsme se domluvili na další spolupráci při dokumentaci žáků a hodin realizovaných v rámci projektu *Když krajina promluví* v příštím školním roce. Video shrnou realizovaný projekt v projektové výstavě. Žáků jsme se ptali na jejich motivace zapojit se do projektu, co by si chtěli zažít, kam by se chtěli podívat, s kým by se chtěli potkávat a podobně. Jejich reakce byly velice pozitivní a otevřeně s námi před objektivem komunikovali. V neposlední řadě jsme jim nastínili projektové téma.

Na začátku školního roku 2019/2020 se přihlásili do povinně volitelného semináře *Poznej svůj region*, v rámci něhož jsme projekt *Když krajina promluví* realizovali, téměř všichni žáci, kteří se zúčastnili zkušebního jarního programu v hrobce.

Zahájení semináře *Poznej svůj region* – první setkání ve školním roce 2019/2020

Neformální setkání s hrou Kdo je kdo v novohradské škole, 20. září 2019

Žáci jsou průřezově z 6. – 9. ročníků ZŠ a vstupem do projektu (školního semináře) se stali důležitými členy týmu širšího projektu výzkumu a vývoje národní a kulturní identity *Identifikace a prezentace památkového potenciálu historické kulturní krajiny České republiky*, jehož cílem je zlepšovat stávající systém ochrany historické kulturní krajiny ČR.

Školní projekt v Nových Hradech jsme symbolicky zahájili zapálením společné projektové svíce.

Při prvním projektovém setkání jsme se chtěli seznámit se všemi členy semináře.

S některými žáky se známe už z loňského školního roku (z programu v hrobce), v novém školním roce se k nám přidali někteří další členové. K hravějšímu seznámení se všemi účastníky jsme využili upravenou kombinaci her Prázdninové školy Lipnice *Kdo je kdo* a *Ztráty a nálezy*.

Po úvodním seznámení všichni dostali psací potřeby a deset otázek, které zjišťovaly osobní informace o účastnících. Otázky byly různé, například prošetřovaly vztah přítomných k Novohradsku a jejich spokojenost z pohledu živobyť v tomto kraji, vztah k historii a k učení nebo plán budoucí kariéry. Některé otázky jsme převzali z metodické příručky Prázdninové školy Lipnice – dotazy měly děti hlavně rozesmát a uvolnit. Například: Co bys dělal s výhrou 100 000? Když už bys musela, který typ trestné činnosti by pro tebe byl nejpříjemnější? Všichni odpovídali anonymně. Odpovědi jsme sesbírali, postupně náhodně losovali a pokoušeli se podle odpovědí uhádnout kdo je kdo.

Děti podle odpovědí velmi rychle uhádly správného spolužáka.

Vzájemně jsme se netradičním způsobem poznali, vytvořili si projektová pravidla (například: až na výjimky nepoužíváme při vyučovacích hodinách mobilní telefon, nerušíme promluvy ostatních, snažíme se do programů aktivně zapojovat apod.) a přiblížili si metody, které budeme v projektu používat.

Dozvěděli jsme se, že z přítomných žáků se jich třináct nejvíce těší na exkurze, osm na sledování krajiny s dronem a pět na tvůrčí práce na projektovém komiksu a obelisku. Velká část chlapců a dívek má dobrý vztah k historii, a pokud by se museli nevyhnutelně stěhovat z Novohradsku pryč, většina by chtěla zůstat v jižních Čechách. Někteří by byli vyloženě proti stěhování z Novohradsku a uvedli, že neexistuje jiné místo, kde by chtěli žít. Na otázku, čím by se chtěli po škole živit, přibližně polovina uvedla profese vztahující se k různým službám a řemeslům, menší polovina zatím zvažuje, a tři žáci by se rádi uplatnili v profesích pedagoga, lékaře a architekta.

Díky vedoucí Novohradského muzea Jitce Šáchové, zapojené do projektu, se podařilo domluvit pravidelné využívání velkého společenského sálu v novohradském komunitním centru, kde je sociální zázemí, malá kuchyňka a rovněž v dosahu muzeum, kam se případně mohla část výuky přesouvat. Pro žáky se stalo komunitní centrum běžným zázemím projektových hodin, které se konaly uvnitř. Zbylé vyučovací hodiny jsme strávili na exkurzích.

Vstupní dotazník do semináře/projektu

Zjištění vstupních znalostí pomocí didaktického testu, 4. října 2019

Při druhé projektové hodině jsme se potkali v sále komunitního centra. Žáci při hodině vyplňovali vstupní dotazník do projektu (v zásadě se jednalo o test, který však nebyl na známky a nad otázkami bylo možné diskutovat). Chlapci a dívky odpovídali na 14 otázek. Ptali jsme se na vybrané jevy v krajině, jejich možné definice a umístění v mapě. Řešili jsme typy krajin a zásadnější historické proměny v novohradské kulturní krajině. Okrajově jsme se věnovali možnostem obživy v Novohradsku a kompozici krajiny. K otázkám se budeme podrobně vracet v průběhu projektových hodin a exkurzí. Zajímá nás rovněž jejich emoční vztah k Novohradsku a konkrétním místům v krajině – pokusili se tento vztah písemně (někdo raději ústně) vyjádřit a rozvést. Závěrečný test budeme vyplňovat v květnu příštího roku. Průběžná reflexe (ústní formou) nás čeká přibližně v polovině školního roku. Kratší zpětné vazby budou součástí každé projektové hodiny – s testem však nebudou mít nic společného. Po každé hodině shrneme téma v diskuzi, popřípadě prostřednictvím návrhu komiksového obrazu, který bude dotvořen v hodinách výtvarné výchovy s paní učitelkou Kateřinou Marešovou a následně umístěn v projektové výstavě.

„Novohradskou krajinu si neseme v sobě. Je přesně taková, jak ji známe, vnímáme a využíváme v běžných i jedinečných situacích. Podělte se s námi o svůj vztah k ní.“ Tak zněla výzva pro žáky ze semináře před vstupním dotazníkem.

Úvod do krajiny

První vyučovací hodina, seznámení se základními pojmy, 25. října 2019

Téma „úvod do krajiny – co je krajina a co ji utváří“ bylo do projektu zařazeno na doporučení vedoucí semináře. Učivo jsme chtěli probrat s využitím aktivizačních metod (učení v rolích, deduktivní metoda, diskuze). Na úvod žáci shlédli krátké motivační video z tvorby Petra Krejčího, které bylo připravené k pořadu *Krajinou domova*, přičemž přemýšleli, o čem bude dnešní hodina. Na lístečky psali, co si myslí, že je krajina a co ji utváří (k prvním úvahám jsme se následně vraceli). Školáci uvažovali nad definicemi krajiny, kulturní krajiny, historické kulturní krajiny. Při rolových hrách a v diskuzích se snažili rozlišovat různé hodnoty jevů v kulturní krajině (přírodovědecké, ekonomické, estetické, historické apod.). Zmiňovali jsme přírodní lokality v Novohradsku, kulturní památky a další fenomény, které utvářejí jedinečný ráz novohradské krajiny. Žáci v rolích vylosovaných prvků (hrad, zámek, kaplička, rybník, alej, vodopád, ale i třeba kamenolom, sídliště, továrna...) odpovídali na následující otázky – nejprve individuálně, posléze ve skupinách:

- Kdo jsem? Pojmenuj mě (například jsem hrad, rybník...).
- Jak vypadám? Popiš mě.
- K čemu sloužím? Vystihni můj smysl.
- Co potřebuji k životu? Co potřebuje například kaplička k tomu, aby „přežila“ a zachovala si svůj význam?
- Kde je moje místo v Novohradsku? Ukaž mě v mapě.
- Jaká je moje hodnota? Mám nějaké společné rysy s jinými prvky? Jaké?

Exkurze do Žofínského pralesa a malování na projektová trička

Inspirace ochrany a šetrné interpretace cenné přírodní lokality, 1. listopadu 2019

Prohlídka Žofínského pralesa byla pro žáky mimořádnou událostí – vždyť sem může vstoupit jen 10 skupin ročně (jedna skupina do 25 lidí), a to pouze s oficiálním průvodcem ze Správy CHKO Blanský les nebo na zvláštní povolení. Žáci ze semináře (většinou ani jejich rodiče) v pralese předtím nikdy nebyli. Průvodce nám sdělil, že nejvhodnější čas k jeho návštěvě doba vegetačního klidu. Souhlasil s prohlídkou na začátku listopadu, kdy bývá ještě teplo a procházka by mohla být pro děti příjemná. Zároveň

jsme se domluvili, že k bráně pralesa dojdeme přibližně dva kilometry pěšky, a školákům po cestě vysvětlíme smysl regulace návštěvníků v chráněných oblastech, včetně vlivu na prožitek jedinečné atmosféry místa, pokud k našemu cíli dojdeme část trasy pěšky. Důvodem omezení návštěvnosti pralesa je především ochrana přírodního dědictví a vědecky hodnotného území, které si má v co nejvyšší míře „žít svým životem“ a zachovat si své hodnoty do budoucna. Národní přírodní rezervace Žofín je oplocená – podle slov průvodce hlavně kvůli zvěři, která v pralese škodí.

Na ochranu pralesa měl zásadní vliv novohradský hrabě Jiří František August Buquoy, který dal v roce 1838 místnímu lesnímu správci pokyn vzdát se na území pralesa veškerého lesního těžení. Jeho myšlenky chránit les pro budoucí generace byly až průkopnické, přestože hodnoty území a potřebu ochrany cítil spíše intuitivně.

J. F. A. Buyquoy: „Rozhodl jsem se zachovati zmíněnou lesní část jako památník dávno minulých dob názornému požitku pravých přátel přírody, vzdáti se v ní veškerého lesnického těžení, aby se v této části žádné dříví nekácelo, stelivo se nehrabalo a drobné dříví se nevybíralo, zkrátka vše ponecháno bylo v dnešním stavu.“

Petr Lepší čte žákům rozhodnutí hraběte Jiřího Františka Augusta Buquoye, který žofinský prales založil. Prales Žofín je nejstarší přírodní rezervací ve střední Evropě (o pár let později byl vyhlášen nedaleký prales Hojná Voda).

Navzdory vyhlášenému zákazu těžby, kdy prales v prvních letech odolával obchodu se dřevem a rozvoji místního sklářského průmyslu, pro který bylo dřevo zásadní, nepodařilo se prales zcela ochránit před zásahem člověka. Chráněné území bylo po smrti průkopnického hraběte zmenšeno jeho synem na jednu setinu z původně chráněné plochy 172,6 hektarů, který na téměř celém území povolil těžbu (dnes má chráněná plocha okolo 100 hektarů, z toho asi 44 hektarů původního pralesa). Pro syna byla důležitější ekonomická hodnota pralesa. Zákaz těžby se zde obnovil až po pár letech (v roce 1882), ale takovým zásahem došlo k přerušení kontinuity přirozeného vývoje pralesa. Místní lidé přes zákaz prales „čistili“ (např. zde sbírali listí jako podestýlku pro domácí zvířata) a území se stalo součástí rozsáhlé lovecké obory – zvěř okusovala mladé stromky a bránila jejich růstu, což výrazně ovlivnilo podobu dnešního pralesa. Nevyhnulo se mu ani napadení kůrovcem. Přesto má smysl území chránit v režimu národní přírodní rezervace – nejen jako „památník dob dávno minulých“, ale rovněž pro jeho přírodní a vědecké hodnoty. Během exkurze jsme stihli diskutovat o historii a významu lesního hospodaření na Novohradsku.

Prales Žofín má dnes důležitý vědecký význam. Několik desítek tisíc stromů v pralese má své inventární číslo.

Dar do školního projektu *Když krajina promluví*: Projektová trička žáci výtvarně dotvářeli při projektovém dnu, kdy navštívili prales Žofín. Někteří na trička jen psali, jiní navázali na probírané učivo v minulé hodině a na trička namalovali svou oblíbenou novohradskou památku (například hrad).

Na výklad průvodce jsme po prohlídce pralesa navázali a uvažovali jsme, zda a v čem může být ochrana Žofínského pralesa a jeho interpretace inspirující v prostředí historické kulturní krajiny. Všichni žáci se společně shodli zejména na principech *šetrnosti*, *úcty* a *odpovědnosti* ke svěřeným hodnotám, jejichž ochrana je upřednostněna například před ekonomickým ziskem.

Exkurze do Státního hradu v Nových Hradech

Význam hradu, základní přehled novohradské historie, 8. listopadu 2019

Průvodkyně Monika Řezáčová připravila pro žáky ze semináře speciální prohlídku, při které si prošli velkou část celého hradního areálu. Školáci navštívili hrad bezplatně. Při výkladu se zaměřila zejména na novohradskou historii a různé významy hradu, okrajově obchodní Vitorazskou stezku, obranný systém a polohu hradu v novohradské krajině. Prohlídku se snažila vést chronologicky – žáky fyzicky i vizuálně směřovala od nejstarších částí hradu k mladším architektonickým detailům. Před výkladem si připravila 12 mezníků novohradské historie, na které při prohlídce průběžně odkazovala. Školáky se snažila aktivizovat otázkami, úvahami a jednoduchými úkoly. Při programu jsme si prošli expozici, která se věnuje více než třísetletému působení šlechtické rodiny Buquoyů v Nových Hradech. Po domluvě se snažila vynechávat mnoho faktografických údajů, které jinak běžně návštěvníkům sděluje. Mnoha exponátům jsme nestihli věnovat pozornost. Naším cílem bylo připomenout žákům základní přehled a důležité mezníky novohradské historie a uvažovat nad významem místního hradu od středověku dodnes. Detailnější pozornost jsme věnovali historii

místního sklářství. S tvůrci semináře jsme se shodli na tom, že výpravu do místní historie a kulturní krajiny je nej přirozenější zahájit právě v novohradském hradu, který dal městu jméno a stále je jedním z nejdominantnějších symbolů tohoto příhraničního kraje. Po prohlídce žáci dostali do ruky letopočty, jiní popis událostí a měli za úkol se přiřadit ke správné dvojici podle toho, který letopočet patří k vybrané události. Poté kartičky s údaji připínali na časovou osu. Projektovou hodinu zdokumentoval Martin Hes, jehož videa naleznete ve výstavě *Objevujeme krajinu společně s památkáři*.

Po programu (i v následujících hodinách) jsme diskutovali o současném významu a hodnotách novohradského hradu pro každého z nás.

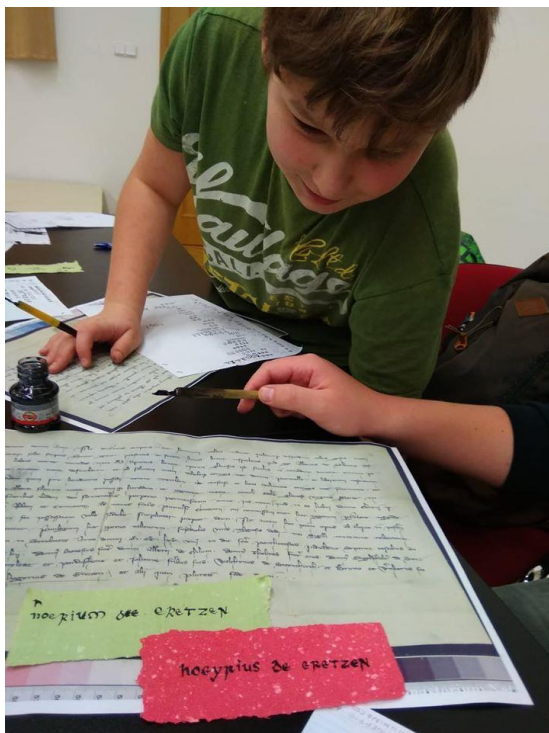
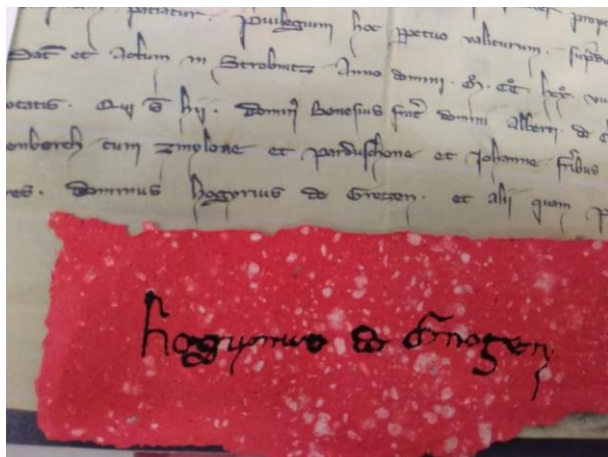
Žáci před hradní branou. Na závěr dostali od Jitky Šáchové bločky s významnými mezníky novohradské historie.

Mnoho žáků si chronologickou osu během školního roku natolik zapamatovalo, že ji přirozeně během diskuzí používali i v následujících hodinách. Na historické mezníky jsme navázali v další hodině v muzeu.

Exkurze do Novohradského muzea

Novohradská historie, pátrací hra Jitky Šáchové a opis listiny, 6. prosince 2019

Program v muzeu jsme s žáky realizovali ve dvou skupinách po 12 dětech. Hlavní náplní bylo vrátit se k časové ose probírané na hradě a znovu si v expozici muzea připomenout nejdůležitější mezníky novohradské historie. Žáci si s Jitkou Šáchovou zahráli pátrací hru s pracovními listy, do nichž zapisovali informace nalezené na panelech. Jitka Šáchová se věnovala pouze nejdůležitějším mezníkům novohradské historie. V souvislosti s probíraným učivem jsme se v muzeu doplňkově zaměřili na 740leté výročí první písemné zmínky o Nových Hradech, které místní obyvatelé slavili v roce 2019. Školáci se učili o možných způsobech vzniku středověkých měst a rozdílu mezi založením města a první písemnou zmínkou o sídle. Část listiny z roku 1279, kde se o Nových Hradech píše (konkrétně o Ojří z Nových Hradů, v listině Hogyrus de Gretzen), opsali na ruční papír kaligrafickými pery. Získali tak netradiční záložku do oblíbené knihy.

Exkurze do sádek Štiptůň u Nových Hradů

Přednáška k novohradskému rybníkářství a rybářství, 13. prosince 2019

Do místních sádek se podívala většina chlapců a dívek ze semináře poprvé. Tentokrát se jednalo o kratší, poměrně chladnou exkurzi s přednáškou, kterou vedl ředitel organizace Rybářství Nové Hradky Lubomír Zvonař. Žáci se zde dozvěděli o vlivu kláštera ve Zwettlu a šlechtických rodů (zejména Rožmberků) na zrod místních rybníků a soustav. Zaměřili jsme se na historii rybníkářství a rybářství na Novohradsku. Seznámili se s příběhy nejvýznamnějších novohradských rybníků a okrajově s činností sádek Štiptůň. Po exkurzi měli za úkol ukázat většinu rybníků, o kterých jsme mluvili, v mapě. Nakonec nám vyprávěli vlastní příběhy spojené s konkrétními rybníky.

Průběžná reflexe a výhled do nového pololetí

10. ledna 2020

Při prvním setkání v novém roce jsme se věnovali opakování probraných témat, hodnocení realizovaných vyučovacích hodin a výhledu do nového pololetí. Pracovali jsme v pěti menších skupinách (se čtyřmi až pěti žáky), přičemž každé se věnoval jeden dospělý. Postupně jsme se vraceli k učivu jednotlivých projektových dnů a prostřednictvím otázek a ústních debat jsme témata znovu krátce shrnuli. V zásadě jsme navazovali na otázky z didaktického testu. Žáci si měli například vzpomenout na jevy, které kulturní krajinu utváří; definici a vybrané typy historické kulturní krajiny; hodnoty a inspirativnost ochrany a interpretace Žofínského pralesa; historické a současné významy hradu a důležité mezníky novohradské historie; způsoby obživy v novohradské krajině v minulosti, o kterých jsme mluvili; historii vybraných novohradských rybníků a soustav. Dále žáci hodnotili každou realizovanou hodinu individuálně sami za sebe (hodnotili jednoduše – líbilo/nelíbilo, co konkrétně a proč). Výuku hodnotili následujícím způsobem: v učebně byly rozmístěny větší papíry s jednoduchým popisem všech hodin, pro každý projektový den byl určen samostatný papír. Žáci dostali psací potřeby a samolepící lístečky, na něž měli napsat své hodnocení a vlepit lístek na papír. Tímto způsobem jsme získali zpětnou vazbu ke všem hodinám od každého žáka. Na závěr psali, na co se těší v následující části projektu (nejvíce uváděli sledování krajiny s dronem a dotváření nového obelisku).

Exkurze do expozice Sonnenwelt v Großschönau a didaktické úkoly související s tématem

24. ledna 2020

Exkurze do přírodovědné expozice Sonnenwelt byla do projektu zařazena navíc, a to na základě doporučení pedagogického týmu, který ji ohodnotil jako zajímavý interpretační počín související s projektovým tématem. Interaktivní výstava je umístěna v rakouském městečku Großschönau nedaleko

Zwettlu asi třicet kilometrů do Nových Hradů. Expozice seznamuje návštěvníka s vývojem planety Země, různými formami energie, způsobem využívání obnovitelné energie od kočovných národů, přes promyšlené techniky starých Egyptanů a Římanů až k nejnovějším technickým novinkám moderní civilizace. Návštěvě samotné výstavy předcházelo krátké motivační video. Následně se žáci prostřednictvím panelů, interaktivních pomůcek a složitějších her učili o souvisejících tématech.

Výstava, instalovaná na ploše přibližně 2000 m², má několik specializovaných okruhů pro děti, laickou i odbornou veřejnost, které je možné projít si s multimediálním průvodcem. Panely i multimediální průvodce jsou v trojjazyčném provedení – v němčině, angličtině a češtině, tím pádem pro žáky při učení nevznikla jazyková bariéra. Program byl celodenní a do městečka Großschönau školáky převezl na dvě party autobus poskytnutý zdarma Městským úřadem Nové Hradky. S druhou skupinou jsme se v průběhu dne věnovali tématu střídání ročních dob na Zemi a vlivu tohoto jevu na každodenní život, způsob bydlení a hospodaření v naší geografické poloze. Součástí programu v Nových Hradech byla procházka městem a praktické úkoly, při nichž se žáky například seznamovali s proměnami východů a západů slunce při slunovratech a rovnodennostech, pomocí buzoly určovali světové strany, odhadovali dopad slunečních paprsků na konkrétní stavby během roku a uvažovali nad nejvhodnějším řešením dispozice konkrétních historických staveb i fiktivního moderního domu.

SONNENWELT
Entdeck die Wunderwelt der Energie

DIE Erlebnisausstellung im Waldviertel!
www.sonnenwelt.at

**Sledování kompoziční osy od novohradského zámku k místu zaniklého obelisku s dronem, návštěva místa zaniklého obelisku, prohlídka novohradského zámku
21. února 2020**

Pátek 21. února jsme pojali jako celodenní program, do kterého jsme zahrnuli sledování pozůstatků kompoziční osy ve směru zámek – zaniklý obelisk pomocí dronu, průzkum místa, kde novohradský obelisk stával a nakonec návštěvu novohradského zámku.

Kompoziční osa zámek – obelisk (směřující přes parterovou zahradu s balustrádou a kašnou, oboru Kapinos až k obelisku) nesla význam propojení panského sídla s krajinou. Osa začínala na jižní zámecké louce a směřovala přes zaniklou zimní zahradu – dnes je zde pouze podesta před hlavním vstupem do zámku (směrem od hotelu Máj). Zimní zahrada byla nasměrována téměř na jih – zimní slunce prostor příjemně ohřálo. Na osu byly navlečeny hlavní zámecké sály (velká jídelna a modrý salon).

Zimní zahrada – jih zámku, dnes podesta

Současný stav – pohled na podestu, původně zimní zahradu

Velká jídelna, v pozadí zaniklá zimní zahrada (pohled jižně)

Modrý salon (pohled severně, průhled na Obelisk)

Na průhled od zámku dále navazovala „dlouhá alej“ protínající polesí Kapinosu, která byla vybudovaná při krajinářských úpravách Jiřím Janem Buquoyem v druhé polovině 19. století. Průhled byl dlouhý přibližně osm kilometrů, jemuž konci dominoval třicet metrů vysoký obelisk. Původně měl být vidět i z vyhlídky v parku. Dnes je průhled zarostlý.

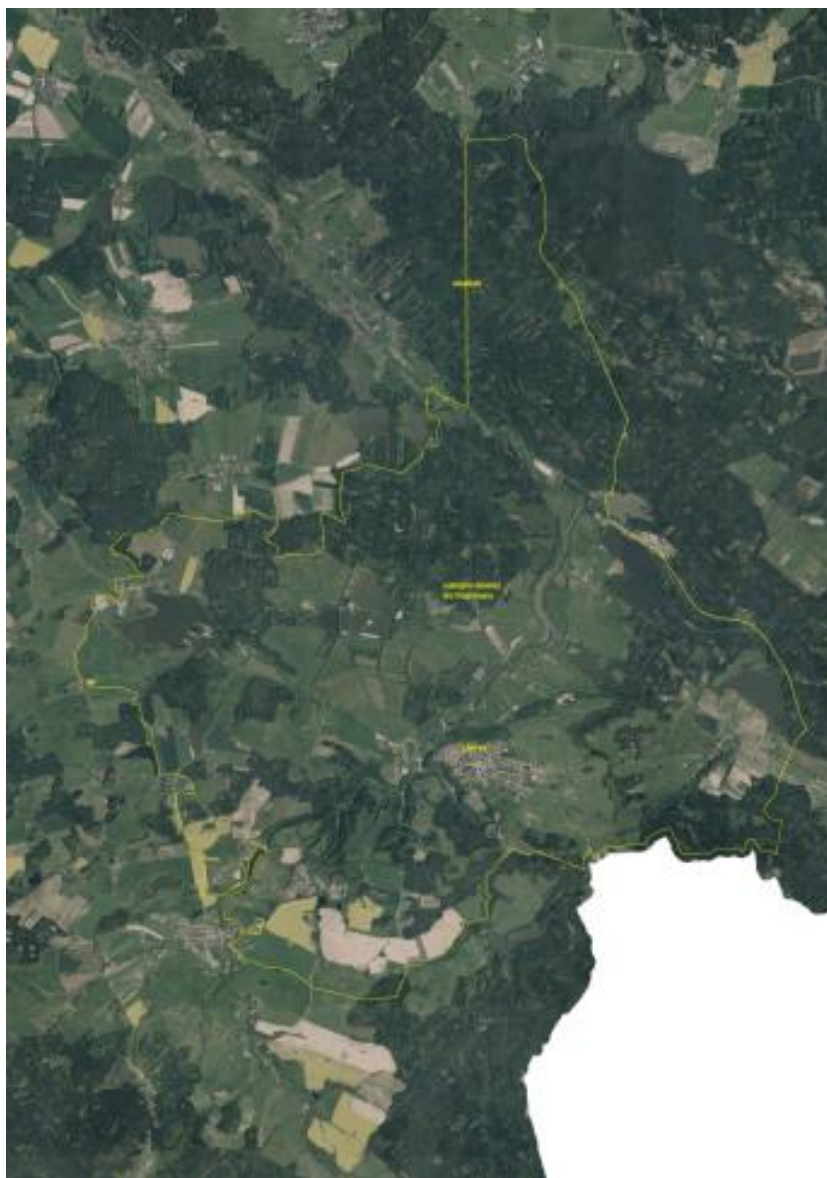
Průhled k obelisku, pohledy ze severního schodiště přes zámeckou zahradu

Vstupní domky do obory Kapinos na ose, současný stav

Novohradský obelisk

Krajinná památková zóna Novohradsko – zvýrazněné body na kompoziční ose: zámek – vstupní domky do obory Kapinos – obelisk.

Obelisky (řecky monolithy), nebo také samostatně stojící sloupy, stavěli před chrámy královských hrobů - pyramidami již staří Egypťané. Obelisky byly obvykle vytesané z jednoho kusu kamene, což vyžadovalo nesmírnou obratnost jak při samotné výrobě, tak dopravě a vztyčení na místě. Samotné vzpřímení mohli provést tím způsobem, že kámen posouvali po rampě a na jejím konci ho převážili do jámy naplněné pískem. Potom zpod obelisku písek vybírali, ten klesal, napřimoval se, až dosedl na připravenou podezdívku. Tradičně má sloup čtvercovou základnu (podstavec) a směrem k vrcholu se zužuje ve tvaru čtyřbokého komolého jehlanu. Rozměry obelisků se liší, bez podstavce může být vysoký i více než padesát metrů, šířka podstavce může dosahovat až šesti metrů. Plochy obelisků bývají hladké bez písma a zdobení, častěji jsou však popsány (hieroglyfy).

Obelisky, jakožto symbol slunečních hodin nebo symbolické vyjádření slunce (paprsku), zobrazení světla a moci, byly osazované kromě pyramidových areálů i na volná prostranství. Od konce 16. století do 19. století se začaly stavět v Evropě, například jako dominanty římských náměstí. Sepjetí tohoto motivu s tehdy nejstaršími známými dějinami lidstva zajistilo v době osvícenství nové významy – začal se začleňovat do architektury jednotlivých staveb, areálů i větších architektonicko-urbanistických celků. V 19. století bylo užití obelisku oblíbené i v českém prostředí – z této doby pochází novohradský Obelisk, který vznikl mezi léty 1858 - 1860. Jeho vápenný nátěr měl imitovat kamenný povrch. Užití obelisku jako pohledové dominanty u nás nebylo tak časté (Valtice – obelisk postavený v roce 1798 na památku uzavření míru v Campo Formio mezi Francií a Rakouskem a Krásný Dvůr – obelisk z roku 1801 připomíná vítězství nad Francouzi v bitvě u Ambergu). Novohradský obelisk spíše následoval příklad obelisku v anglickém Blenheimu. Typologickým východiskem všech tří jmenovaných českých příkladů byl obelisk generála Jamese Wolfeho ve Stowe. Kvůli zvolenému materiálu novohradský obelisk dlouhý čas nevydržel, postupně chátral a v roce 1914 byl stržen. Co přesně měl konkrétně novohradský obelisk symbolizovat, zcela jistě nevíme.

Z důvodu nabitého celodenního programu jsme se deset kilometrů z Nových Hradů do Petříkova přesouvali na dvě party autobusem (ochotně nám opět zdarma zajistil Městský úřad Nové Hradce) a poté pěšky po turistické cestě necelé dva kilometry. V současné době stojí na místě původního obelisku malá lesní chatka. Žákům jsme zde chtěli vysvětlit princip lineární perspektivy uplatňující se při pohledu osou (alejí) k obelisku. Napadlo nás učinit pokus. Opět se v projektu žáci stali vybraným jevem v krajině. Ve zvolených rolích vytvořili „živý“ obelisk a stromy tvořící alej. V osové souměrnosti se postavili na cestu před „živý“ obelisk – souměrnost nemohli popřít, když ji reálně vytvořili. Vytvořenou kompozici jsme vyfotografovali a ukázali žákům – porovnali jsme ji s obrazem krásno-dvorského obelisku a vysvětlili si princip vidění v lineární perspektivě a zdůraznění obelisku jako pohledové dominanty v krajině.

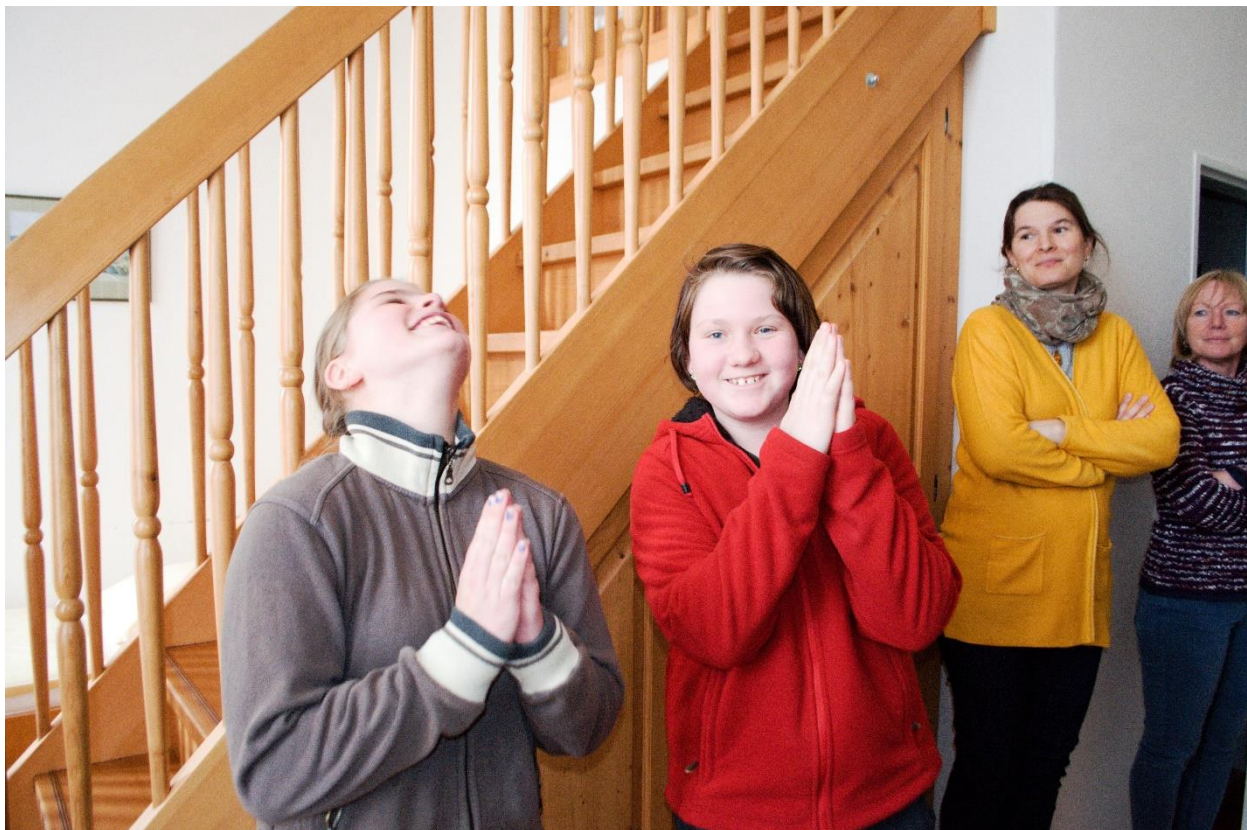
Již po cestě od obelisku žáci uvažovali, co by na nový obelisk napsali. Některé žáky diskuze nad obeliskem vyloženě bavila. Po cestě byla příležitost mluvit individuálně se všemi účastníky (skupinová debata nad obeliskem proběhla následující hodinu). Vzhledem k tomu, že přesný význam zaniklého novohradského obelisku neznáme, mohli jsme se v našem projektu inspirovat jinými příklady z Čech i zahraničí nebo mu vtisknout zcela nový – náš význam. Zajímavé nápady jsme diskutovali v následující projektové hodině. Zde přinášíme jen střípek myšlenek a nápadů žáků z cesty krajinou bezprostředně po programu u zaniklého obelisku, kdy přemýšleli nad symbolikou nového obelisku. Nápady jsme poté diskutovali a text na obelisk upravili.

- *Pomíjivost (dřevo) a trvalost (úcta, pokora)*
- *Vítězství (Buquoyové a jejich cit ke krajině – může se zdát, že tu prohráli, ale co když ne?)*

- *Vzpomínka na minulost*
- *Obelisk nebyl k ničemu užitečnému nebo praktickému, sloužil pouze ke kráse. Ostatně jako mnoho našich památek. Ovšem jaký by byl život bez krásy?*
- *Po noci vyjde slunce*
- *Mírový pomník*
- *Hrdost nebo majetnickost?*
- *Poslední dotek slunce*
- *Jdi dál*
- *Je to mimoň ...*

Součástí projektového dne byla prohlídka sálů novohradského zámku. Mnoho žáků již v zámku bylo, a proto jsme jim chtěli prohlídku trochu ozvláštnit a více se zaměřit na představení historické funkce a vybavení vybraných místností. Zámek dnes slouží jako zázemí výzkumného pracoviště Mikrobiologického ústavu Akademie věd ČR a běžné veřejnosti je nepřístupný. Správce zámku Petr Hamberger nás po domluvě pustil do památky a doprovodil do jednotlivých místností. Interpretaci zámeckých interiérů zajišťovali žáci: Na začátku projektového dne dostali do dvojic dobová vyobrazení interiérů devíti místností a úkol připravit si, jak by neverbálně ostatním předvedli, k čemu daná místnost sloužila. Kromě toho si měli zapamatovat co nejvíce detailů z vybavení „jejich“ místnosti. Na konci dne pak ostatní žáky i pedagogický doprovod zámek prováděli. Posluchači hádali, k čemu místnost mohla sloužit, a následně prověřovali dvojici, co vše si o místnosti zapamatovala.

Žákyně interpretují zaniklou kapli v novohradském zámku.

Dokončení malého obelisku a tvorba „devatera pravidel ochrany historické kulturní krajiny pro každého z nás“

Setkání ve dvoře Novohradského muzea, 6. března 2020

V obvyklé páteční projektové hodině jsme se sešli na dvoře Novohradského muzea. Nejprve jsme s žáky mluvili o symbolice obelisku a nápadech z předešlé hodiny, kdy vymýšleli hesla, která by napsali na obelisk. Vybrali jsme nejzajímavější nápady a domluvili se na způsobu dokončení obelisku (co konkrétně a kam text napíšeme, jakým způsobem se budeme u psaní střídat apod.). Dále skupina vymýšlela pravidla ochrany historické kulturní krajiny pro každého z nás. Žáci nejprve dostali úkol napsat samostatně tři pravidla na papír. Posléze jsme všechny jednotlivé nápady diskutovali, upřesňovali a ujasňovali si jejich myšlenky. Ze všech nápadů jsme vytvořili společné devatero, které se stalo pedagogickým vrcholem výchovně vzdělávacího projektu v Nových Hradech. Jakmile školáci dostali odpovědnost a možnost samostatně se projevit, chovali se jinak, než ve vyučovacích hodinách, při kterých byli v rolích pasivních posluchačů. Přestože zákonné ochraně historické kulturní krajiny prozatím tolik nerozumí, v hodině prokázali velkou osobní uvědomělost a přirozený cit vytvářet si vlastní reálná pravidla chování, která mohou pomáhat celé společnosti.

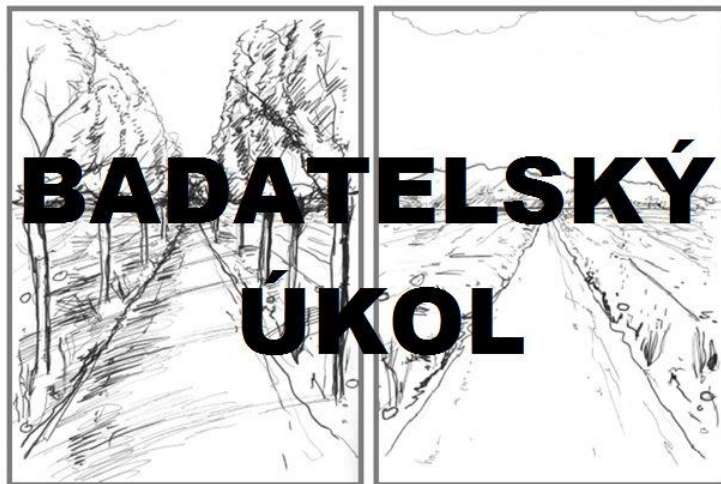
Žáci dokončují nový (malý) obelisk.

Devatero pravidel ochrany historické kulturní krajiny pro každého z nás

1. Svým chováním a vlastním příkladem podporujeme ochranu památek před úmyslným poškozením.
2. Pokud bychom chtěli památku dobrovolně opravit, vždy se předtím poradíme s odpovědným dospělým (rodič, pedagog, vedoucí muzea, starosta apod.).
3. Chráníme a respektujeme okolí památek (například cizí výzdobu). V historické kulturní krajině házíme odpadky pouze do koše, nebo si je s sebou odnášíme domů, protože chceme mít čisté kulturní prostředí.
4. Je hezčí, šetrnější a ohleduplnější, když ke svému cíli v historické kulturní krajině dojdeme pěšky.
5. V historické kulturní krajině se snažíme chodit po starých cestách, protože to má mnohdy svůj smysl – můžeme obdivovat cit našich předků, kteří jej uplatňovali při kompozici krajiny.
6. V historické kulturní krajině a na památkových objektech se chováme kultivovaně a podobně jako na návštěvě.
7. Do cizích a uzavřených památkových objektů vstupujeme jen v doprovodu pověřené osoby.
8. Na atraktivní památky chodíme spíše v době, kdy nejsou tolik navštěvované (na jaře a na podzim, ve všední dny). Pro výlet si můžeme vybrat i méně známá místa v historické kulturní krajině – i tam můžeme prožít příjemné chvíle a získat zajímavé poznání.
9. Poskytujeme informace o hodnotách naší historické kulturní krajiny a jedinečnosti památek ostatním – přátelům, rodičům a později i našim dětem.

Bádání o významu alejí v krajině

Domácí badatelský úkol, 6. – 24. dubna 2020

V projektu *Když krajina promluví* jsme chtěli využít badatelskou metodu, která je oblíbená spíše mezi učiteli přírodovědných předmětů – například v hodinách chemie, přírodopisu, fyziky. Pro některé pedagogy i školáky je to velice zajímavý způsob učení, který silně rozvíjí kritické myšlení a podporuje zvědavost. Ovšem metoda může být využitelná i mezioborově či v jakémkoliv předmětu. Vzhledem k uzavření školy a přerušení výuky jsme se rozhodli žákům zaslat úkol elektronicky. Žákům jsme položili badatelskou otázku: *Jaký je význam alejí v krajině?*

Základem každého bádání je touha „přijít doposud neznámým věcem na kloub“. Jakmile učitel položí badatelskou otázku, školáci postupují při řešení úkolu v následujících základních krocích: formulují hypotézu, naplánují postup ověření hypotézy, vyhledávají a třídí informace, vyhodnocují a formulují závěry svého bádání, prezentují výsledky ostatním. Žáci odevzdávali úkoly do 24. dubna a ve shrnutí zasílali následující odpovědi:

Příklady řešení:

1. Hypotéza: alej má estetický význam

Zdroj: internet (žák neuvedl přesný informační zdroj, byl upozorněn, že je potřeba uvést přesný odkaz, odkud informaci získal)

Odpověď: Aleje tvoří převážně smíšené druhy dřevin. V každé roční době mají podle listí své kouzlo.

2. Hypotéza: alej ukazuje, kudy vede cesta

Zdroj: internet (žák neuvedl přesný informační zdroj, byl upozorněn, že je potřeba uvést přesný odkaz, odkud informaci získal)

Odpověď: Například v zasněžené krajině nebo při vánici slouží alej jako orientační bod.

3. Hypotéza: Nevím (žák přechází rovnou ke studiu).

Zdroj: <https://aleje.org/>

Odpověď: Aleje působí jako větrolam a ochrana (lidí, aut) před slunečním zářením.

4. Hypotéza: Aleje poskytují v pěších zónách i u silnic stín.

Zdroj: Procházka Tereziiným údolím, vlastní bádání v krajině, analýza konkrétní novohradské aleje

Odpověď: Skutečně aleje poskytují při slunečném počasí stín a příjemně chladí. Navíc jsem vnímal, že opravdu plní estetickou funkci (ověření jiné hypotézy) a zkrášlují cestu.

Většina žáků při zpracování domácího úkolu použila internet. Objevily se však i případy, kdy školáci využívali odborné knihy. Někteří žáci se rozhodli uvažovat nad významem alejí přímo v krajině. Při zpracování badatelského úkolu je důležité nevynechat fázi, při které tvoříme hypotézy – naše první myšlenky, domněnky, nápady či teorie, které následně pomocí literárních a jiných dostupných zdrojů ověřujeme či vyvracíme.

Závěrečný didaktický test

27. dubna – 15. května 2020

Žáci budou test odevzdávat v polovině května.